

Kholase-Alhekmah, A Medical Text with Monotheistic Attitude: A Model for Teaching Medical Ethics During Teaching Medical Topics

ARTICLE INFO

Article Type
Analytical Review

Authors

Marzieh Beygom Siahpoosh ^{1*}

Marzieh Beygom Siahpoosh, Kholase-Alhekmah, A Medical Text with Monotheistic Attitude: A Model for Teaching Medical Ethics During Teaching Medical Topics. *Islamic Life Style*. 2021; 112-116

1. MD, PhD of Iranian Traditional Medicine. Iranian Traditional Medicine Association, Qazvin, Iran. (Corresponding Author).

* Correspondence:

Address:

Phone:

Email: mar.siahposh@yahoo.com

Article History

Received: 2020/08/21

Accepted: 2020/10/21

ABSTRACT

Purpose: According to Islamic culture, Monotheism has a broad meaning. It means oneness. It is the most basic principles of religion. The Prophet Muhammad (PBUH), had a Monotheistic view to medicine. He believed that treatment is only from GOD. Monotheistic attitude is found in Kholaseh al hekmah authored by Aqili Khorasani more than others. The study examines the dimensions of monotheism in the book Kholase-alhekmah.

Materials and Methods: A qualitative study on some sections of Kholase-alhekmah which had both scientific subjects and religious theme was the method of study. Frequent readout of data and extraction of main themes and finally content analysis were done.

Findings: The main themes were: “physician citation to Quran verses and hadiths in order to prove the correctness of his science”, “having spiritual purposes of treating patients”, “being Surrender to the Creator and Confession to God's full knowledge and Confess to his incomplete knowledge” and “Trust in God”.

Conclusion: Although Kholaseh-alhekmah is a medical text, Monotheistic thinking is seen while writing the text. There is no such thing in the modern medical texts. Some similar subjects are available in the form of medical ethics books. Note the fundamental issues of monotheism simultaneously with medical training, may play an important role in the advancement of medical ethics among the medical students.

Keywords: Kholase-alhekmah, Monotheistic attitude, Persian medicine, Aqili Khorasani, Medical ethics.

خلاصه الحکمه، نگارشی طبی توأم با نگرشی

توحیدی: الگویی برای آموزش اخلاق پزشکی

همزمان با آموزش موضوعات پزشکی

مرضیه بیگم سیاهپوش*،

پزشک متخصص طب سنتی ایرانی، انجمن علمی طب سنتی ایرانی،
شعبه استان قزوین، قزوین، ایران (نویسنده مسئول).

چکیده

هدف: توحید در فرهنگ اسلامی معنای بلند و گسترده‌ای دارد و در اصل لغت، یکی گفتن و یکی کردن است. توحید، مبنای‌ترین اصل دین است. پیامبر اکرم (ص) طب را نیز با نگرشی توحیدی می‌نگریسته و درمان را صرفاً مستند به خدای متعال می‌دانسته است. در میان حکمای ایرانی که بر پایه مبانی طبی اخلاقی کار می‌کرده‌اند، نگرش توحیدی در کتاب خلاصه‌الحکمه اثر عقلی خراسانی بیش از بقیه حکما به چشم می‌خورد و این مطالعه، به بررسی ابعاد این موضوع پرداخته است.

مواد و روش‌ها: پژوهش کیفی بر بخش‌هایی از کتاب خلاصه الحکمه عقلی خراسانی که ضمن مطالب علمی طبی، رنگ و بوی دینی داشت و تهیه فیش‌ها و بازخوانی مکرر آن‌ها و استخراج تم‌های اصلی و تحلیل محتوا، روش انجام این مطالعه است.

یافته‌ها: موضوع‌های اصلی مطالعه عبارت‌اند از: "استناد طبیب به آیات قرآن و احادیث و روایات به منظور اثبات صحت علم خود"، "در نظر داشتن هدف الهی در معالجه بیماران"، "تسلیم محض در برابر خالق یکتا و اعتراف به دانش کامل او و دانش ناقص خود" و "توکل به خدا".

نتیجه‌گیری: علی‌رغم اینکه کتاب خلاصه‌الحکمه یک منبع طبی است، رد پای تفکر توحیدی در آن به خوبی مشهود است. چنین موضوعی در منابع آموزشی طب جدید دیده نمی‌شود و حداکثر برخی از مباحث مشابه در ذیل واحد درسی اخلاق پزشکی گنجانده می‌شود. شاید یادآوری مداوم مباحث بنیادینی چون توحید هم‌زمان با یادگیری مطالب طبی، نقشی در اعتلای اخلاق پزشکی در میان دانشجویان داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: طب ایرانی، عقلی خراسانی، خلاصه‌الحکمه، اخلاق پزشکی، نگرش توحیدی.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۵/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۷/۳۰

*نویسنده مسئول: mar.siahposh@yahoo.com

مقدمه

توحید در فرهنگ اسلامی معنای بلند و گسترده‌ای دارد و شامل: توحید در ذات، توحید در صفات، توحید در افعال و توحید در عبادت می‌باشد. توحید به معنی ایمان به یگانگی خدا، تسلیم بودن و بندگی در پیش‌گاه خدا و سرکوبی بت‌های درونی و بیرونی مانند مال و مقام است (۱). توحید در اصل لغت، یکی گفتن و یکی کردن است و مراد از آن در امثال این مقام، خدا را به یگانگی پرستیدن است و موحد کسی است که خدا را به یگانگی بپرستد (۲). توحید، اساسی‌ترین و مبنایی‌ترین اصل دین است و رسالت پیامبران الهی آگاهی و بیداری انسان‌ها به توحید بوده است. در نگرش توحیدی، انسان به اندیشه تک‌مبدایی برای جهان هستی قائل بوده و طبق مبانی دین اسلام توحید را پذیرفته و به آن پای‌بند و ملزم است. شناخت و درک توحید الزام و پای‌بندی عمیق و دقیقی را برای اشخاص به‌همراه می‌آورد. آن کسی که گذشته خود را مبدایی واحد برای جهان هستی دریافته و او را دارای بهترین صفات و کامل‌ترین خیرات می‌داند، پیوندی ناگسستنی با آن مبدأ برای خود ایجاد کرده و دائماً به فکر حرکت و تکاپو به‌سوی آن مبدأ است (۳). جهان‌بینی توحیدی یعنی درک اینکه جهان از یک مشیت حکیمانه پدید آمده است. جهان‌بینی توحیدی یعنی جهان ماهیت از اویی و به‌سوی اویی دارد و آفرینش هیچ موجودی عبث و بیهوده نیست. انسان در میان موجودات از شرافت و کرامت مخصوص برخوردار است و وظیفه و رسالتی خاص دارد، مسئول تکمیل و تربیت خود و اصلاح جامعه خویش است (۴). برخی محققان نگرش توحیدی را از شاخصه‌های تمدن اسلامی دانسته‌اند (۵). با ظهور تمدن اسلامی و اثراتی که بر رشد و توسعه علم داشت، نگرش توحیدی بر دانشمندان اثر گذاشت و از جمله علومی که تحت تأثیر این تمدن و این نگرش قرار گرفت، علم طب بود؛ در این زمینه ادوارد براون می‌گوید: «مسلمانان مشعل طب را از دست جانشینان ناخلف بقراط و جالینوس که به خاموش شدن آن چیزی نمانده بود، گرفتند و پس از ۵ قرن آن را با فروغی بیشتر از سابق بازپس دادند» (۶). پیامبر اکرم (ص)، خود، طب را با نگرشی توحیدی می‌نگریسته، درمان را با نگرشی توحیدی، صرفاً مستند به خدای متعال می‌دانسته، حتی نام طبیب را مخصوص پروردگار معرفی فرموده که شفا تنها در دست او است. ایشان پزشک را نه برکنار از فرآیند درمان بلکه به‌عنوان مجرای فیض پروردگار معرفی فرموده است (۷). در نگرش توحیدی، درمانگر موحد باور دارد که در هستی، موجود یگانه و واجب‌الوجودی هست که دربردارنده تمام صفات کمال است و هرچه در جهان وجود دارد، معلول وجود او است، خود را در محضر حق می‌بیند و درمان را توفیق الهی می‌شمرد و با اخلاص و احساس مسئولیت تمام تلاش خود را جهت درمان بندگان خدا به‌کار می‌بندد (۸). در این مطالعه، محقق سعی کرده است تا با بررسی کتاب خلاصه‌الحکمه اثر حکیم محمد حسین عقلی خراسانی از اطباء مشهور قرن ۱۲ هجری قمری اثرگذاری نگرش توحیدی را در این کتاب طبی نشان دهد.

مواد و روشها

مطالعه حاضر به روش پژوهش کیفی بر کتاب خلاصه الحکمه نوشته محمد حسین عقیلی خراسانی که توسط استاد اسماعیل ناظم تصحیح شده، انجام شده است. بخش‌های مختلفی از کتاب به‌طور تصادفی مورد مطالعه قرار گرفت، هر کجا مطلبی که در لابه‌لای متن طبی رنگ و بوی دینی داشت، مشخص و جدا شد و مطابق روش پژوهش کیفی، بر اساس موضوع، مطالب دسته‌بندی شده، مطالب مشابه در کنار هم قرار گرفت (۹)؛ به عبارتی فیش‌های مطالعه تهیه گردید. در مرحله بعدی، بازخوانی مکرر فیش‌ها آغاز شد و خواندن هر مطلب آن قدر تکرار شد تا مفهوم جدیدی از آن استخراج شد و بدین‌وسیله درون‌مایه‌های مطالعه استحصال شدند. نهایتاً با روش تحلیل محتوایی کیفی، داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

چهار درون‌مایه اصلی از بازخوانی مکرر فیش‌ها به‌دست آمد. درون‌مایه‌های اصلی مطالعه عبارت‌اند از: "استناد طیب به آیات قرآن و احادیث و روایات به‌منظور اثبات صحت علم خود"؛ "در نظر داشتن هدف الهی در معالجه بیماران"؛ "تسلیم محض در برابر خالق یکتا و اعتراف به دانش ناقص خود و دانش کامل او"؛ و "توکل به خدا".

الف استناد طیب به آیات قرآن و احادیث و روایات به‌منظور اثبات صحت علم خود

اطبای گذشته، برای مطالب علمی که عنوان می‌کرده‌اند، دلایل و استدلال‌های عقلی می‌آوردند و گاه به آزمایش‌های و تجربیات تکرار شده خود و یا سایر اطبا استناد می‌نمودند. ولی گویا عقیلی خراسانی روش سومی نیز برای اثبات صحت گفته خود داشته‌اند و آن، استناد به کلام الهی بوده است. مطالب زیر از کتاب خلاصه الحکمه نمونه‌هایی از این استناد هستند:

«و دلیل وجود قوه در بدن انسان آن است که به حسب جسمیت با سایر اجسام و ابدان مساوی و مشترک است و مع هذا ظاهر می‌گردد از او آثار مختلف و افعال شاقه که از دیگران ممکن نیست ظهور و صدور آن‌ها؛ و همچنین انسان کامل نسبت به انسان ناقص و ظهور معانی و حقایق و کمالات و معجزات از کامل به حکم آیه کریمه «قل انما انا بشر مثلکم یوحی الی انما الهمکم اله واحد» (کهف/۱۱۰) سند آن؛ و علت جدایی و فصل ممیز و خاصه انسان همین است.» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۸۵)

«و هر یک از آنها [حواس و قوای مدرکه خارج از مغز] را یک ادراک خاص است که مختص بدانند و ادراک مدرکی دیگر نمی‌توانند نمود به حکم "و ما منّا الا له مقام معلوم" (صافات/۱۶۴) و نه ادراک دو امر.» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۹۷)

«و بنا بر تقدیم ذکر سمع بر بصر در آیات کریمه "هو السمع البصیر" (اسراء/۱) "ان السمع والبصر والقواد کل اولئک کان عنہ مسئولاً" (اسراء/۳۶) و غیر از این‌ها از آیات و بنا بر لطافت و اقرب به تجرد و احاطه به جمیع جهات مدرکات آن اشرافیت و افضلیت سمع معلوم می‌گردد.» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۱۰۱)

«در حالات شش‌گانه تکوین جنین در رحم... احاله سادسه در پنج روز به اتمام می‌رسد پس روح به امر ذی الروح -جل و عز- بر او دمیده و فایض می‌گردد به حکم آیه کریمه "و لقد خلقنا الانسان من سلاله من طین ثم جعلناه نطفه فی قرار مکین (مؤمنون/۱۲)..."» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۳۵۳)

ب) در نظر داشتن هدف الهی در معالجه بیماران
عقیلی خراسانی در فصول ابتدایی جلد اول کتاب خلاصه الحکمه، به بیان هدف از علم طب و آداب طبابت و اخلاق طیب پرداخته است و در آن، علوم ده‌گانه‌ای را که طیب ملزم به آموختن آن علوم است، بیان نموده و از جمله این علوم، علم اخلاق است. بر این اساس، بیست‌و دو اصل اخلاقی برای پزشک شرح داده است که یکی از آنها عدم چشمداشت مادی به بیماران است (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، صص ۲۶-۱۰)

«پس از این بیانات رسید که اشرف کل مخلوقات انسان است و از بنی نوع انسان کسی است که اعلم و اعرف و کثیرالنفع و متفقدتر به احوال کافه خلائق خصوص بیچارگان و محتاجان و درماندگان و علیلان و ضعیفان بنی نوع خود که مبتلا به امراض و اسقام باشد. و کدام خیر و ثواب از آن زیاده است که شخصی که مبتلا به مرضی باشد که از حرکت و قیام و قعود و اتیان عبادات عاجز باشد و شخصی او را معالجه نماید و صحت یابد» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۱۲)

ج) تسلیم محض در برابر خالق یکتا و اعتراف به دانش ناقص خود و دانش کامل او

«تأثیر فادزهر و تریاق: اجزاء رطوبات و ارواح و قوای بدنیه با هم متحد و متصل‌اند... و ذره‌ای از آنها از حیظه تدبیر و تصرف و احاطه و امر او بیرون نیستند و مسخر امر و فرمان اویند مانند ملائک که "و یفعلون ما یومرون" (نحل/۵۰) اند...» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۴۴۲)

«و طبیعت مدبره حامیه بدنیه ... موجب تقویت می‌گردد؛ و الله اعلم بحقیقه الحال» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۴۴۲)

«و چون معلوم گردید که مجرای بول صلب نیست و نرم است و منطبق بر هم حکیم علی الاطلاق جلّ و عزّ به حکمت بالغه خود ریح را آفرید تا آن که با بول مخلوط و یار و بدرقه شده معینی و مقوی‌ای و سایی باشد در انزراق و انتفاح مجرا و خروج بول بالتمام بقوت و بسرعت...» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۷۰۷)

«و حرکت ارادیه تمام نمی‌گردد مگر با چهار قوه ...؛ و یا مسترخی می‌گرداند عضل را به سوی خلاف جهت مبدأ پس کشیده می‌گردد وتر و نیز به سوی خلاف جهت، طول آن زیاده می‌گردد و عرض آن، کم و منبسط می‌گردد عضو فتبارک الله احسن الخالقین (مؤمنون/۱۴) که هر عضوی را آنچه لایق و سزاوار و محتاج بدان است، عطا فرموده، سپس امر به فعل کرده که تکلیف ما لایطاق نباشد ربنا الذی اعطی کل شیء خلقه ثم هدی (طه/۵۰)» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۹۶)

د) توکل به خدا

دعای کمیل می‌فرمایند: "قَوَّ عَلٰی خِدْمَتِكَ جَوَارِحِي" (۱۴) و بدین- ترتیب، نیروی جسمی را وسیله‌ای برای خدمت به پروردگار، از او می‌طلبد. این هدف الهی و نیز اصول بیست و دوگانه عقیلی در باب اخلاق پزشکی، بسیار مشابه با اصول اخلاق حرفه‌ای است که امروزه مطرح می‌باشند و مورد توجه محققان حیطه اخلاق قرار گرفته است (۱۵،۱۶). نتیجه اینکه عقیلی خراسانی تنها یک پزشک درمانگر نیست، بلکه به مدد آموزه‌های توحیدی، انسانی است موحد که در لحظه لحظه‌ی خلق اثر عظیمی چون خلاصه‌الحکمه، خدای متعال را به‌عنوان خالق یگانه و آیات وحی را به‌عنوان سندی برای هدایت اندیشه به سوی درستی، مدنظر داشته است و چه بسا رمز موفقیت وی نیز همین بوده باشد. آشنایی دانشجویان گروه پزشکی و به‌ویژه دانشجویان پزشکی که متولیان سلامت در جامعه خواهند بود، با کتاب خلاصه‌الحکمه نه‌تنها زمینه‌ساز انجام تحقیقات بزرگ علمی بر اساس نظرات علمی این عالم گران‌قدر ایرانی و مسلمان را فراهم می‌آورد، بلکه یک منبع معتبر اخلاقی و توحیدی را پیش روی دانشجویان قرار می‌دهد و دانشجو جایگاه والای مذهب را در طبابت درک کرده، باور می‌کند که یک پزشک موفق در حیطه بهداشت و درمان، یک انسان وارسته است که هدفش از طب چه در آموزش و پژوهش و چه در طبابت، فقط کسب رضای خدا است؛ قطعاً چنین دانشجویی بعدها در هر حیطه‌ای که مشغول به کار شود، مقام و مادیات را ملاک اول کار خود قرار نخواهد داد و خود را خادم بیمارانش خواهد دید و موفقیت نهایی در پژوهش‌هایش را از خدای متعال درخواست خواهد کرد و به اصول اخلاق پزشکی بیشتر پای‌بند خواهد بود و ارتباطات انسانی‌اش با دانشجویان، بیماران، کارکنان و همکارانش متفاوت از کسانی خواهد بود که نگرشی غیر از نگرش توحیدی دارند.

References

1. Qaraati M, Osool-e aqayed. vol 1 (tohid). 4th ed. Tehran. cultural Center for lessons from Quran. 2008.
2. Sheykh Sadoogh. Al-tohid. 1st ed. Qom. Community of Teachers. 1977.
3. Ismaili MA. Man and Monotheistic View. 2011. Imam Baqer al-ulum Research Center. Available from: <http://www.pajoohe.com/UID=41890>
4. Mathari, M. Jahan Bini Tawhidi, 22nd ed. Qom. Scientific and Cultural Foundation of Martyr Morteza Motahhari. 2006.
5. Fuzi Y, Sanamzadeh MR. Islamic Civilization in Imam Khomeini's View. The History of Islamic Culture and Civilization. 2013; 3(9): 7-40

«و عظام دعامه و ستون و باعث استحکام اعضاء و افعال اند و غیر این‌ها از فواید خلقت هر یک که بعضی از آنها مذکور می‌گردد» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۷۰)
«تفصیل اعضای مرکبه در رکن دوم در بیان تشریح "ان شاء الله تعالی" خواهد آمد.» (عقیلی خراسانی، ۱۳۸۵، ج ۱، ص ۸۰)

نتیجه‌گیری

از یافته‌ها چنین به دست می‌آید که حکیم عقیلی خراسانی با نگرشی توحیدی، خدا را ناظر بر اعمال و رفتار خود می‌دیده است. نگرش ایشان بر پایه توحید چنان ژرف است که حتی هنگام کتابت یک متن کاملاً طبی اثرگذار بوده است. از راهکارهایی که عقیلی برای اثبات صحت یافته‌های علمی خود استفاده می‌کرده، استناد به آیات خدا بوده است. او در باب تقدم و شرافت شنوایی بر بینایی، ابتدا توضیحات علمی خود را ارائه می‌دهد و در نهایت برای اثبات صحت آن به عبارات قرآنی که در آن شنوایی مقدم بر سایر حواس مثل حس بینایی است، استناد می‌کند (۱۰)؛ یعنی هرچه از علم و دانش در جهان موجود است، همه متعلق به ذات یکتای اوست و اگر چنانچه او مهر تأییدی بر یافته‌های علمی آنان بزند، قطعاً آن یافته‌ها صحیح هستند. این که چنین نگرشی امروزه در "قرآن پژوهی و طب" چه جایگاهی دارد، جای تأمل است، زیرا برخی از محققان این حیطه، گاه به‌دنبال اثبات اعجاز آیات الهی با ابزار علمی روز هستند و در پایان مطالعه خود نتیجه می‌گیرند که فلان آیه معجزه است، چون مثلاً با این فرمول‌ها جور در می‌آید. حال اگر فرمول آنها ناقص باشد، لابد آیه اشتباه است! البته پژوهش‌هایی نیز وجود دارند که چنین مطالعاتی را مورد نقد و بررسی قرار داده‌اند (۱۲، ۱۱). در نگرش توحیدی، توکل جایگاه ویژه‌ای دارد و لازمه ایمان است (۱۳). عباراتی مانند "ان شاء الله تعالی"، "بأذن تعالی"، "بعونه تعالی" که در لابه‌لای یک متن علمی مکرراً به کار رفته است (۱۰). بیان می‌کند که نویسنده با اعتقاد و اتکال به نیرویی به‌جز دانش خود، متن را می‌نویسد و پیش می‌برد؛ و به‌راستی که هم او خود فرموده است که "و توکل علی الله و کفی بالله وکیلاً" (نساء / ۸۱). علاوه بر مطالب یاد شده، اکثر اطباء پیشین، از جمله عقیلی خراسانی، کتابت کتاب طبی خود را با حمد و سپاس خدا آغاز نموده، با حمد و شکر خدا که توفیق این خدمت را به آنان داده است، به پایان می‌برند (۱۰) یعنی همه امور را از خدا می‌دانند و نوشتن کتاب طبی را نیز توفیقی از جانب خدا برمی‌شمرند. از اوایی و به سوی اوایی که همان بُعد توحیدی که تسلیم محض در برابر خدا بودن همه چیز را از او دانستن و خود را در مقابل او چیزی ندانستن است، در گفتار عقیلی مشهود است. در باب هدف از طب، عقیلی خراسانی هدف از بازگرداندن صحت و قوای بدنی را به انسانی که این نیرو را از دست داده است، اتیان عبادات و بندگی خدا می‌داند و می‌کوشد تا کسی که به خاطر ضعف جسمی از انجام عبادت الهی بازمانده است، توان بدنی‌اش را به دست آورد (۱۰)؛ یعنی هدف از طب از دیدگاه عقیلی خراسانی، هدفی الهی است و حرفی از ثروت‌اندوزی، کسب شهرت و غیره نمی‌زند. علی‌علیه‌السلام در

Ethics and Medical History. 2011; 4(5):22-30.

6. Beniafar AR. Pathology of Islamic culture and civilization in the field of science production in today's world. The Research Quarterly Journal of Islamic Sciences. 2009; 4(13):173-201.
7. Hamedani M. The spiritual and moral attitude of the Prophet (pbuh) to treatment. Iranian Journal of Ethics and Medical History. 2016; 8(5):45-54.
8. Golzari M. Effect of monotheistic attitude of therapist in psychotherapy. Summary of the articles of the conference on the role of religion in mental health. Iran University of Medical Sciences. Tehran. 1997.
9. Nikbakhtnasrabadi A, Sanei A. Methodology of qualitative research in medical sciences. 1st ed. Tehran. Baraye farad. 2004.
10. Aghili Khirasani MH. Kholase Al-Hekmah. Corrector: Nazem I. Vol 1, 2. 1st ed. Ismailian. Qom. 2006.
11. Rezai Isfahani MA. A Survey on the Quran's Scientific Magic, Biology and Medicine. Vol 2. 5th ed. Rasht. Mobin book. 2009.
12. Siahpoosh MB, Habibi A. Comprehensive review of Quran and medical sciences research: Pathology, features and defects. Book of Abstracts of the National Conference of the Quran and Medical Sciences. Mashhad. 2012.
13. Musavi Jashni S, Dorudi M. The Concept of Trust and its Outcomes from Nahj al-Balaghah. Alavi Research journal. 2013; 4(7):125-44.
14. Qomi A. General of the Mafatih Al-Jannah. Komeil prayer. Tehan. Payam-e edalat. 2004
15. Qaffari F. A prospect of medical ethics and patient's rights in some texts of traditional medicine of Iran and Islam. Medical History Quarterly. 2010; 2(4):12-45.
16. Tabei SZ, Pasalar M, Kiani M. Medical Ethics in kholase Al-hekmah. Journal of